

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ХІМІЇ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Буринська Н.М. (м. Київ)

Нині загальна середня освіта в Україні перебуває на стадії реформування. Здійснюється модернізація змісту освіти. Особлива увага приділяється профілізації навчання в старшій школі, в тому числі й хімії як одного з базових навчальних предметів у структурі загальної середньої освіти України. Але в зв'язку з новими підходами до визначення цілей загальної середньої освіти на основі принципів демократизації, диференціації та гуманізації змінюються відповідно й цілі навчання хімії.

На профільному етапі хімічної освіти, який реалізується в 10 – 11-х класах, мета навчання хімії полягає у:

- забезпеченні загальноосвітньої профільної і допрофесійної підготовки учнів згідно з їх вибором, життєвими планами, освітніми потребами, нахилами, здібностями;
- розвитку ключових і предметних компетентностей, необхідних для соціалізації і творчої реалізації особистості;
- набутті навичок науково-практичної і дослідницько-пошукової діяльності, умінь саморозвитку і самоосвіти.

Отже, профільне навчання хімії передбачає створення сприятливих умов для глибокого оволодіння учнями лише окремими навчальними предметами з метою підготовки або до продовження освіти в певній галузі, або до обраної професійної діяльності, яка потребує достатнього рівня хімічної компетентності випускників школи.

Реалізація такого підходу потребує часткового скорочення непрофільних навчальних предметів, що вивчаються у старшій школі, з метою завершення базової загальноосвітньої підготовки випускників.

Профільне навчання розглядається як засіб диференціації та індивідуалізації навчання. Воно реалізується шляхом вивчення системи навчальних курсів: базових, профільних, спеціалізованих і курсів за вибором.

Базові курси обов'язково вивчаються всіма учнями будь-якого профілю навчання. Найчастіше це такі навчальні предмети, як математика, історія, рідна мова та іноземна, фізична культура. Ці предмети складають інваріантну частину навчального плану. Але пропорція базових предметів, як правило, зменшується на користь профільних.

Базові навчальні курси своїм змістом і рівнем вимог до їх засвоєння відповідають базовому рівню державного освітнього стандарту, що покликаний забезпечувати формування загальноосвітньої грамотності учнів, їх соціалізацію.

Профільні курси у різних хімічних профілях можуть бути різними. Наприклад, хімія загальна, неорганічна, органічна, аналітична, фізична тощо. Зміст цих навчальних предметів і рівень вимог до їх засвоєння відповідають профільному, тобто поглибленому, рівню державного освітнього стандарту. Профільний рівень загальноосвітніх стандартів забезпечує наступність загальноосвітніх програм з програмами профільної освіти.

Спеціалізовані курси як курси профільного доповнення змісту розкривають суть профілю навчання. Наприклад, основи хімічної технології для хіміко-технологічного профілю або основи агрохімії для агрохімічного профілю. Ці навчальні предмети входять до обов'язкової частини навчального плану.

Курси за вибором. До цієї групи предметів належать і факультативи, оскільки факультатив (франц. *facultatif* – необов'язковий, від лат. *facultas* – можливість). Ці курси покликані задовольняти інтереси учнів. Вони можуть обиратись як для поглиблення і розширення знань з профілю навчання, наприклад, курс «Хімія і довілля» для агрохімічного або хіміко-технологічного профілів, так і для поглиблення знань з інших предметів. Наприклад, учень, що навчається за якимось хімічним профілем, може обрати серед курсів за вибором інформатику чи іноземну мову, чи економіку тощо.

Курси за вибором не входять до основної сітки годин. Вони можуть обиратись або ні учнями. Проте, якщо певний курс вже обраний, то його відвідування обов'язкове. На цей час однією з важливіших дидактичних проблем є визначення оптимального співвідношення усіх цих курсів, особливо профільного рівня стандарту і загальноосвітнього у межах однієї й тієї самої освітньої галузі, оскільки це дає змогу забезпечити учням можливість:

- здобути справді глибоку якісну загальну хімічну освіту (у тому числі в разі нетрадиційного набору профільних навчальних предметів, що цілком імовірно);
- завершити повну базову освіту за непрофільними предметами, яка забезпечує реальну загальну грамотність у цих галузях, а не примітивну загальну уяву про науку, суспільство або технології;
- уникнути ситуації непевності, коли обсяги одного й того самого профільного або базового курсу значно різняться у різних профілях.

Саме тому різні варіанти експериментальних навчальних планів пропонують різні рішення, аж до фуркації, що виявляється у відсутності в старшій школі таких навчальних предметів, як географія, матеріальні технології, мистецтво тощо. Пошук оптимального рішення та його обґрунтування – одне з важливих завдань експериментальної роботи з дидактики хімії.

Не менш важливим завданням є визначення підходів до подальшої спеціалізації та поглиблення хімічних знань, оскільки до цього часу ще немає єдиного підходу. Щодо хімічної освіти учнів старшої школи, які навчаються за гуманітарними профілями, то вона може забезпечуватися інтегрованим курсом «Природознавство» та окремими модулями курсів за вибором.

Профільні курси хімії у класах різних хімічних профілів не повинні відрізнятися основним навчальним змістом, а при потребі можуть доповнюватися модулями, зміст яких підкреслює специфіку профілю, особливо коли вона визначається суміжним навчальним предметом. Так, зміст модулів для курсу хімії технічного профілю відрізняється матеріалознавчою, практичною і політехнічною спрямованістю, допомагає розширювати і поглиблювати теоретичні знання учнів і формувати їх практичні вміння.

Відбір хімічного змісту для різних модулів визначається цілями профільного навчання і характером профільного курсу. Наприклад, зміст модулів для шкіл (класів) фізико-хімічного, хіміко-біологічного, природничо-наукового, екологічного профілів переслідує мету: розкрити перед учнями роль хімії у розвитку природничих наук; створити умови для виявлення різних міжпредметних зв'язків хімії з іншими природничими предметами; допомогти учням оволодіти загальними методами вивчення природи, доступними для шкільних умов.

У профільних класах з метою розвитку пізнавальної активності та комунікативних здібностей старшокласників передбачається проведення навчальних лекцій, семінарських занять, дискусій, конференцій, виконання завдань з використанням навчальної літератури, самостійна постановка хімічного експерименту, що увійшов до модуля, взагалі суттєве збільшення частки самостійної пізнавальної діяльності, в тому числі робота з підручником.

Окрім класно-урочної системи навчання, в наш час набуває розповсюдження нова форма організації навчальної діяльності учнів – заняття за індивідуальним планом. Цей план розробляє вчитель для одного або групи учнів. Під час ознайомлення учнів із складним для них індивідуальним планом учитель пояснює: 1) завдання вивчення кожної теми модуля; 2) логіку побудови плану, послідовності тем; 3) план роботи за модулем вдома, в класі або в інших загальноосвітніх закладах; 4) час, відведений на вивчення модуля; 5) форму підведення підсумків самостійного навчання за модулем; 6) рекомендує навчальну, довідкову і науково-популярну літературу. Важливою проблемою є попереднє визначення переліку хімічних компетентностей, що оцінюватимуться

на різних етапах профільного навчання.

Література

1. Бібік Н.М. Проблема профільного навчання в педагогічній теорії і практиці // Педагогічна і психологічна науки в Україні: Зб. наук. праць до 15-річчя АПН України у 5 томах // Том 2. Дидактика, методика, інформаційні технології. – К.: «Педагогічна думка», 2007. – С. 98 – 99.
2. Буринська Н.М. Учителіві – про профільне навчання учнів у старшій школі // Біологія і хімія. – 2010. - № 4. – С. 10 – 11.
3. Концепція профільного навчання у старшій школі // Інформ. зб. МОН України. – 2003. - № 24. – С. 3 – 15.
4. Овчарук Оксана. Профільне навчання в старшій школі: Зб. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: «К. І. С.», 2003. – С. 57 – 81.
5. Профільное обучение в условиях модернизации школьного образования: Сб. научн. трудов / Под ред. Ю.Т. Дика, А.В. Хуторского. – М.: ИОСО РАО, 2003.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Єфімова В.М. (м. Сімферополь)

Здоров'я майбутнього фахівця сьогодні розглядається як головна складова людського капіталу, важливий ресурс особистісного та професійного зростання. У наслідок цього багато дослідників приділяють особливу увагу питанням збереження й зміцнення здоров'я студентів (В.І. Бобрицька, М.С. Гончаренко, В.П. Горашук, МВ. Гриньова, Л.І. Жаліло, В.М. Оржеховська, С.В.Страшко, Л.П. Сушенко та ін.). Традиційно завдання освіти майбутніх спеціалістів у сфері здоров'я вирішуються у ході вивчення дисциплін „Валеологія”, „Культура здоров'я”, занять фізичною культурою та під час проведення позааудиторних спортивних заходів. Звісно, що дисципліни, зміст яких спрямоване на формування здорового способу життя, потребують певного рівня знань основ анатомії, фізіології, психології. Але спрямованість навчання та перелік навчальних дисциплін на гуманітарних факультетах не дозволяє у повному обсязі формувати культуру) здоров'я майбутніх фахівців.

Професійна діяльність студентів факультету іноземних мов може бути пов'язана з туристичним сектором південних та закордонних регіонів; з педагогічною діяльністю; участю у програмах і проектах ВООЗ, ЮНІСЕФ та ін., тому вивчення проблематики, яка асоційована із здоров'ям, уявляється актуальним й корисним. Однією з таких проблем є вплив сонячного випромінювання на здоров'я людини. Відповідно до рекомендацій ВООЗ у багатьох країнах в межах педагогічного супроводження первинної профілактики розроблені ефективні програми інформування щодо сонячного діяння, його негативних аспектів. Проте в умовах вищих учбових закладів України ці програми до цього часу не були реалізовані.

До проведення дослідження було виявлено, що учасники експерименту раніше не одержували інформацію про сонячне випромінювання. Аналіз результатів анкетування 126 студентів перекладацького відділення факультету іноземної філології ТНУ імені В.І.Вернадського показав відсутність достатнього рівня інформованості щодо цієї проблеми. Однак актуальність вивчення цієї теми підтверджується тим, що 86% опитуваних студентів вважають важливою для себе інформацію про діяння сонячного випромінювання та інших факторів навколишнього середовища на людину. Багатьом відомо про небезпеку тривалій сонячної експозиції для здоров'я молодих людей, але про це знали небагато наших респондентів. Так, 85% опитуваних висловили свою впевненість у тому,